

Ключевые слова: тактическая подготовка, профессиональная подготовка, полиция, подразделения полиции особого назначения, служебно-боевые задачи, экстремальная ситуация.

Bereza Yu.M. Role of tactic training in professional activities of special task police forces. The article clarified the place of tactical training among other essential components of the professionalism of the police special forces. It has been proved that the tactical training of police officers provides them with comprehensive training of professionally coordinated actions in the implementation of operational service and service-combat tasks in conditions as close to real.

Tactical training of officers of special police is a continuous learning process, aimed at improving the professional knowledge, formation of skills necessary to identify patterns of behavior and methods of action in complex situations, operational activities. This training is a critical component of the professional skills of police and is of particular importance in time of emergency.

Thanks to the tactical training is achieved by the acquisition and improvement of police skills: collection, consolidation and analysis of information, forecasting of events, making rational management decisions; formation of moral and psychological stability to perform their tasks in the special conditions; checking the documents of suspicious persons, and of bringing the offenders to the police, stopping and inspection of vehicles; inspection of places of possible location of the fugitives from the investigation and court, evading from execution of criminal penalties; action at detection of explosive devices and substances (including narcotics); the cessation group violations of public (social) order and mass riots; detention of offenders (including the military, in homes and on location), both personally and as part of the dress with the lawful use of police coercive measures; suppression of unlawful actions with firearms, and use weapons in service activities (the decision on the application and use of firearms, the selection of targets for disposal); possession of receptions of personal safety in typical and extreme situations, in the case of the violent suppression of unlawful manifestations, and also in case of accidents, disasters and other emergency situations; effective application of the basic varieties of special funds, consisting of equipping the police force, and compliance with the rules of their operation, and the like.

Keywords: tactical training, training, police, police unit of special purpose, combat missions, extreme situation.

Надійшла до редакції 24.01.2017

Воропай Є.А.

студент

(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 343.712

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО АНАЛІЗУ ГРАБЕЖІВ

Висвітлено деякі аспекти кримінально-правового аналізу вчинення грабежів, а також з'ясовано зміст даного суспільно небезпечного діяння, його наслідків та способу вчинення.

Ключові слова: кримінально-правова характеристика; злочин; склад злочину; кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки злочину; покарання.

Постановка проблеми. Боротьба з грабежами залишається у числі пріоритетних завдань у діяльності підрозділів Національної поліції України. Результати вивчення статистичних даних доводять, що ефективність попередження та рівень розкриття грабежів перебувають на недостатньому рівні. Існує низка питань у практичній діяльності оперативних підрозділів, що потребують ретельного вивчення як на науковому, так і на правовому рівнях. Отже, потреби практики зумовлюють необхідність дослідження сучасного стану, динаміки та структури грабежів, осіб, які їх вчиняють, причин та умов, що детермінують такі злочини, а також сучасних чинників, що впливають на їх попередження та розкриття.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідженню окремих аспектів вказаної проблематики присвятили свої праці вітчизняні вчені Є. О. Дідоренко, О. М. Джужа, О. П. Дубовий, В. Ф. Єрмолович, Ю. Л. Заросинський, А. Ф. Зелінський, А. В. Іщенко, М. В. Капустіна, О. І. Козаченко, В. В. Матвійчук, В. Ф. Оболенцев, В. В. Петров, В. О. Сілюков, Е. В. Рижков та інші дослідники.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Кримінального кодексу України грабіж – це «відкрите викрадення чужого майна (ст. 186 КК), зроблене без насильства, або поєднане з насильством, яке не є небезпечним для життя і здоров'я потерпілого» [1]. Відкритим вважається таке викрадення, що відбувається в присутності потерпілої особи, або у веденні чи під охороною якої перебуває майно, або в присутності сторонніх, коли особа, яка робить розкрадання, усвідомлює, що присутні розуміють характер її дій, але ігнорує дану обставину. При цьому питання про відкритий характер розкрадання майна зважується на підставі суб'єктивного критерію, тобто виходячи із суб'єктивного сприйняття обстановки потерпілими і винним.

Особливість, яка лежить в основі виділення грабежу в самостійний склад злочину, полягає у відкритому способі вилучення майна. Відкритим вважається таке вилучення, яке здійснюється в присутності потерпілого або осіб, у веденні чи охороною яких знаходиться майно, або в присутності сторонніх, коли особа, яка здійснює викрадення, знає, що присутні розуміють характер її дій, але ігнорує ці обставини. Виходячи з роз'яснення Верховного Суду СРСР, наданого в 1986 р., «викрадення є відкритим (грабежем), якщо винний усвідомлює, що скоює його у присутності потерпілих або інших осіб і що вони розуміють характер його дій» [2, с. 3].

За сформованою правовою традицією грабежем вважається вилучення майна не тільки в присутності власника чи особи, що відає майном, але й у присутності сторонніх. До числа сторонніх не відносяться співучасники грабіжника, що є присутнім на місці злочину, а також його близькі (родичі, приятелі), з боку яких винний не очікує якої-небудь протидії.

Для притягнення особи до кримінальної відповідальності і визнання її винною необхідно встановити, що у вчинених нею діях мається склад визначеного злочину, а це за кримінальним правом є єдиною підставою кримінальної відповідальності.

Грабіж є злочином, що може зазіхати на два різні об'єкти. З одного боку, безпосереднім об'єктом грабежу є чужа власність. Другий об'єкт грабежу наявний, якщо грабіж відбувається з насильством над особою. При здійсненні грабежу з насильством (ч. 2 ст. 186 КК України) об'єктом злочину є не тільки власність, але й особа (тілесна недоторканність, свобода особи).

Насильство при грабежі є засобом заволодіння чужим майном. Саме в силу самого насильницького способу заволодіння чужим майном грабіж з насильством являє собою підвищену суспільну небезпеку порівняно з грабежем без насильства, що і враховується законодавцем, яке розглядає поєднаний з насильством грабіж як розкрадання, вчинене за обтяжуючих обставин.

Однак основним при здійсненні грабежу з насильством є не саме насильство, а прагнення винного за допомогою насильства заволодіти чужим майном. Тому законодавець, виходячи з мети цього злочину – заволодіння чужим майном, визначив відповідальність за грабіж у главі Кримінального кодексу – злочини проти власності.

Таким чином, безпосереднім об'єктом грабежу може бути чужа власність, а при здійсненні грабежу з насильством безпосереднім об'єктом цього злочину є, крім власності, ще й особа (тілесна недоторканність, свобода особи).

У постанові Пленуму Верховного Суду України від 25 грудня 1992 р. № 12 «Про судову практику у справах про корисливі злочини проти приватної власності» (п. 2) роз'яснюється, що предметом посягання є майно, яке належить громадянам: житлові будинки, квартири, предмети домашнього господарства, продуктивна і робоча худоба, насадження на земельній ділянці, засоби виробництва, виготовлена продукція, транспортні засоби, гроші, акції, інші цінні папери, а також інше майно споживчого і виробничого призначення [4, с. 119].

Характерною рисою об'єктивної сторони складу грабежу є спосіб його здійснення. Об'єктивна сторона грабежу – це зовнішнє вираження, об'єктивне втілення усвідомленого суб'єктом наміру відкрито вилучити і захопити чуже майно з метою користування ним як своїм власним.

Будучи однією з форм злочинної поведінки, грабіжницька дія становить протиправний акт, сутність якого полягає у відкритому фізичному впливі на предмети зовнішньої дійсності (чуже майно, гроші), що полягають у їхньому переміщенні, вилученні. Якщо йдеться про насильницький грабіж, то впливу на предмети зовнішньої дійсності передують (супроводжує його чи здійснюється з метою утримання захоплених предметів) дія, сутність якої полягає у фізичному чи психічному впливі на особистість людини (потерпілого). Вона може виражатися у формі загрозливих слів, жестів, рухів (наприклад, при погрозі), поштовхів, ударів, позбавлення волі потерпілого і т.д.

Для заволодіння чужим майном особа повинна подолати реальний або можливий опір з боку потерпілого. Засобом досягнення мети грабежу, за допомогою якого винний або долає опір потерпілого, або позбавляє його можливості чи бажання протидіяти незаконному заволодінню майном, є насильство. Під насильством у загальному значенні слова розуміється неправомірне

застосування фізичної сили до будь-кого [5, с. 185].

Відносно висока суспільна небезпека грабежу визначається, в першу чергу, змістом і характером протиправних дій винного, способом здійснення зазіхання на відносини власності. Вчиняючи відкрите викрадення, захоплюючи протиправним шляхом майно, свідомо на очах осіб, що відають цим майном, що охороняють його чи володіють ним, або в присутності сторонніх осіб, що усвідомлять злочинний характер дій винного і здатних перешкодити йому, грабіжник тим самим виявляє особливу зухвалість, що викликає демонстративну зневагу не тільки до потерпілого й очевидців, але і до встановленого в суспільстві правопорядку.

Відкрите викрадення, навіть ненасильницьке, містить потенційну небезпеку застосування насильства до потерпілого або присутніх, у яких грабіжник може бачити перешкоду заволодінню майном. Відкрито, але без застосування фізичного чи психологічного насильства, вилучаючи майно, грабіжник, на відміну від злодія, покладається не на відсутність потерпілих чи свідків, а й на інші обставини – раптовість, зухвалість своїх дій, розгубленість і замішання потерпілого і його побоювання піддатися ймовірному насильству.

Найбільшу небезпеку становить грабіж насильницький, тобто таке відкрите викрадення, при здійсненні якого винний, як засіб вилучення і заволодіння майном, використовує насильство, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або загрожує застосувати таке насильство.

Необхідно враховувати, що, хоча відмінність між фізичним і психічним насильством не має значення для кваліфікації інкримінованих дій як грабежу, вона є важливою тому, що за інших рівних умов застосування фізичного насильства становить більшу суспільну небезпеку злочинця [6, с. 172].

Як засіб заволодіння чужим майном фізичне насильство або погроза його застосування можуть бути спрямовані не лише проти власника чи володаря майна, але й проти інших осіб, які не мають ніякого відношення до майна, що викрадається, але які є певною перешкодою для заволодіння чужим майном. Наприклад, у квартирі під час вчинення грабежу перебувають гості або сусіди. Інколи насильство застосовується до дитини, жінки, осіб похилого віку, щоб вплинути таким чином на власника чи володаря майна. Погроза розправою з дитиною потерпілого здатна справити на дорослого не менший вплив, ніж погроза застосувати фізичне насильство до нього самого. У подібних випадках, незалежно від того, фізичне або психічне насильство було застосовано до особи, яка не є власником чи володарем майна, йдеться про психічне насильство стосовно особи, яка володіє будь-якою правомочністю стосовно речей, що викрадаються.

Відповідно до закону і правил судово-медичної експертизи визначення шкоди здоров'ю насильством, яке не є небезпечним для життя і здоров'я потерпілого, містить у собі нанесення потерпілому побоїв чи здійснення інших насильницьких дій, що заподіяли фізичний біль, але які не призвели до наслідків у виді короточасного розладу здоров'я чи незначної стійкої втрати загальної працездатності.

Вирішальне значення для правильної кваліфікації дій винного, що застосує для заволодіння чужим майном фізичне насильство, має ступінь його небезпеки для потерпілого в момент здійснення злочину, що є надзвичайно важливим для відокремлення грабежу від розбою.

В окремих випадках фізичне насильство, характерне для грабежу, може використовуватися винним для приведення потерпілого в несвідомий, безпорадний стан за допомогою різного роду одурманюючих речовин. В юридичній літературі по-різному розкривалися питання кваліфікації дій особи, що викрадає чуже майно зазначеним чином.

Також необхідно враховувати і відповідальність особи, що споює потерпілого з метою заволодіння його майном, у тих випадках, коли потерпілий добровільно вживає спиртні напої, у результаті чого впадає в несвідомий стан. Якщо потерпілого змушують із застосуванням фізичного чи психічного насильства, характерного для грабежу або розбою, прийняти одурманюючі речовини чи спиртні напої і, скориставшись його несвідомим станом, викрадають чуже майно, то тільки в цьому випадку дії винного залежно від наслідків повинні кваліфікуватися як розбій чи грабіж.

Під психічним насильством при грабежі необхідно розуміти застосування винним до потерпілого погроз нанесення йому ударів і побоїв, позбавлення волі (наприклад, зв'язування) чи ж здійснення інших дій, які не виходять за рамки фізичного насильства, характерного для грабежу. При цьому не обов'язково, щоб психічне насильство виражалось у формі словесної погрози, оскільки воно може виражатися жестами, мімікою та іншими діями.

Для встановлення наявності психічного насильства при грабежі достатньо встановити обставину, що злочинець, вимагаючи передати йому гроші чи майно, створив або використовував таку обстановку здійснення злочину, що свідомо для винного дає потерпілому підставу побоюватися, що у випадку опору до нього буде застосоване насильство.

Як фізичне, так і психічне насильство при грабежі є засобом викрадення чужого майна. Воно може застосовуватись як до осіб, яким майно було передано у ведення чи розпорядження під охорону, так і стосовно власника чи особи, що безпосередньо володіє майном (при зазіханні на фізичних осіб).

Грабіж є таким злочином, при здійсненні якого провина злочинця виражається тільки у формі прямого наміру і корисливої мети. Керуючись корисливим мотивом, він має на меті незаконну наживу за рахунок чужого майна. Учиняючи грабіж, винний усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій, спрямованих на відкрите викрадення чужого майна, на яке він не має законного права, передбачає суспільно небезпечні наслідки цих дій і бажає настання збитку для власника майна.

Намір при грабежі включає усвідомлення, що майно, яке викрадається, належить на праві власності державі чи організаціям, громадянам. Вольовий елемент наміру винного при грабежі, що полягає в бажанні заволодіти чужим майном, визначає і мету його дій.

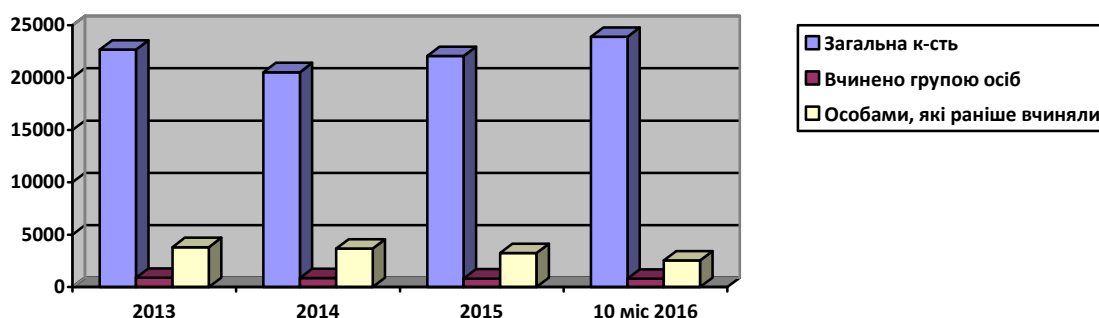
Користь, як прагнення до отримання матеріальної вигоди, є обов'язко-

вою ознакою будь-якого розкрадання, у тому числі і грабежу. Тому в тих випадках, коли винний відкрито прагне вилучити чи вилучає чуже майно, не переслідуючи при цьому корисливої мети, а робить це, наприклад, із бешкетництва, із хуліганських спонукань, в його діях немає складу грабежу.

Крім мети вчинення злочину закон вимагає також встановлення конкретних мотивів. Встановлення мети і мотиву злочину має важливе значення як для виявлення причин й умов, що сприяють здійсненню злочину, так і для розробки конкретних заходів для їх усунення.

Слід зазначити, що мотив передуює виникненню наміру, тобто рішення досягти наміченої мети злочинним шляхом. Мотив – це спонукання, переломлене у свідомості людини, забарвлене її особистими, суб'єктивними почуттями і переживаннями. Корисливий мотив, що сформувався у свідомості особи, викликає і постановку відповідних цілей. Якщо корисливий мотив – спонукання до дії, то метою здійснення цих дій є задоволення бажання, що виникло, шляхом відкритого вилучення і заволодіння чужим майном для використання його у своїх особистих інтересах, для розпорядження їм як своїм власним.

Щодо вчинення грабежу за попередньою змовою групою осіб, то такий злочин підвищує суспільну небезпеку злочину порівняно зі здійсненням грабежу однією особою. Це виражається в тому, що попередня змова підсилює рішучість учасників групи на здійснення злочину, створює великі можливості як для його здійснення, так і для його приховання внаслідок узгодженості дій і допомоги винних один одному. Також важливим є те, що вчинення грабежу за попередньою змовою групою осіб дозволяє злочинцям заподіяти більш значну шкоду власності, допомагає їм швидше перебороти опір потерпілого, що виник чи може виникнути. Невипадково тому багато з вчинених грабежів є груповими, про що свідчать дані офіційної статистики [7]:

Здійснення злочину за попередньою змовою групою осіб є однією з форм співучасті. У зв'язку з цим з'ясування поняття “група з попередньою змовою” має велике теоретичне і практичне значення, тому що дозволяє відмежувати цю форму співучасті від інших форм співучасті і правильно кваліфікувати випадки грабежу, вчиненого кількома людьми.

Саме тому, коли йдеться про організованість учасників такої групи, досягнутої ними в процесі попередньої змови, то передбачається не тільки зви-

чайна попередня домовленість декількох осіб про вчинення злочину, але і заздалегідь спільно розроблений, хоча б частково, план здійснення злочину, відповідно до якого обумовлюється час, місце, спосіб його здійснення, розподіл ролей.

При насильницькому грабежі виконавцем злочину є не тільки той, хто застосовує до потерпілого насильство, але і той, хто в тій чи іншій формі бере участь у діях, спрямованих на заволодіння чужим майном (наприклад, дає зрозуміти потерпілим, що опір марний, обшукує потерпілого тощо).

Оскільки співучасть завжди передбачає намір усіх учасників злочину та їх спільні дії, спрямовані на досягнення визначеного злочинного результату, то при ексцесі виконавця співучасники відповідають тільки за ті злочини, на здійснення яких вони давали свою згоду і які охоплювали їхнє передбачення.

Висновок. Підсумовуючи, слід зазначити, що забезпечення правильної кваліфікації грабежу необхідне для повного та всебічного вивчення злочину, удосконалення підстав кримінальної відповідальності за його вчинення, а також правильного тлумачення ознак складу злочину, призначення покарання, застосування заохочувальних кримінально-правових норм.

Бібліографічні посилання

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Из истории кафедры уголовного права Петербургского-Ленинградского университета // Вести. – 1969. – № 5.
3. Сборник документов из истории уголовного законодательства СССР. – Казань : Изд-во Казанского университета, 1970.
4. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 12 від 25.12.1992 «Про судову практику в справах про корисливі злочини проти приватної власності» // Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних та цивільних справах. – К. : Юрінком, 1995. – С. 111-123.
5. Матышевский П. С. Преступления против собственности и смежные с ними преступления / Матышевский П. С. – К. : Юрінком, 1996. – 240 с.
6. Козаченко О. І. Індивідуальні оперативно-профілактичні заходи органів внутрішніх справ щодо попередження грабежів / Козаченко О. І. // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2004. – № 2. – С. 169-173.
7. Генеральна прокуратура України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=104402.

Воропай Е.А. Некоторые аспекты уголовно-правового анализа грабежей. *Рассмотрены некоторые аспекты уголовно-правового анализа совершения грабежей, а также выяснены содержание, последствия и способы совершения грабежей.*

Ключевые слова: *уголовно-правовая характеристика; преступление; состав преступления; квалифицирующие и особо квалифицирующие признаки преступления; наказание.*

Voropay Ye.A. Some aspects of criminal-legal analysis of robberies. *The article covers some aspects criminal legal analysis robbery and elucidated maintenance of public dangerous act consequences modus and robbery.*

Keywords: *criminally-legal characteristic; a crime; Corpus delictis; qualifying and particularly qualifying signs of a crime; punishment.*

Надійшла до редакції 20.12.2016